

ΤΟ ΜΕΤΑΛΛΙΟ

Μορφωμένη κοινή γνώμη δεν υπάρχει στον τόπο μας. Η απόκτηση της συνειδητής ζωής του λαού μας καταντά σκεδόν ουτοπιστική μελλοντιστική ενατένιση. Ο τεχνίτης δεν έχει να περιμένει να πάρει τη θέση που τ' αξίζει στη γενική συνειδηση, γιατί τέτοια δεν υπάρχει. Οι άνθρωποι που ιδρύουν τα του τόπου (εκφραστή του συρμού) πολύ λίγο διαφέρουν από την ελπίδα. Γιαυτό παρήγορο ναί, όσο και νάναι, μα όχι και σωτήριο το αν στη χώρα του Όμηρου και του Αισχύλου γέννησε παράσημο που να δίνεται, σημαδι αναγνώρισης κ' ευγνωμοσύνης, στους τεχνίτες που δούλεψαν για την ήθικη εξύψωση του τόπου. Οι πραγματικοί τεχνίτες είναι σήμερα άγνωστοι σκεδόν στην ολότητα. Μονάχα ο Παλαμάς, γιατί εΐτανε Παλαμάς, μπόρεσε να ξεχωρίσει μέσα στο περιβάλλον του και να επιβληθεί, αν και χτύπησε κάθε παραδομένο και κάθε παραδεγμένο. Η ανάπτυξη, ή ήθικη ανάπτυξη που λείπει από το κοινό σε βαθμό μεγάλο, λείπει παράλληλα κι από τους ιδύοντες αυτούς με τη μόνη διαφορά, πως σε βαθμό μικρότερο. Στην τόπο μας που το κοινό είναι ανίκανο να βασιανιστεί στη σκέψη και να συγκινηθεί με το πραγματικά ώραϊο, κάθε τεχνίτης αναγκαστικά πιά προσρίζεται για το αύριο, που ίσως μιὰ εξέλιξη πνευματική ξελαγαρίσει τα πράματα. Γι' αυτό δεν πρέπει να παραξενευτεί κανένας αν το χρυσό μετάλλιο των γραμμάτων δέ δόθηκε σ' όσους θάπρεπε νάν το πάρουν. Πρόκειται όμως για το μετάλλιο που δόθηκε και για τη γλυπτική. Η γλυπτική είναι αναμφισβήτητη ή πιό λιτή, ή πιό κλασική κ' ίσως γι' αυτό και ή πιό όμορφη, τέχνη. Σ' αυτήνε ο συμβολισμός, ο ρεαλισμός και κάθε άλλη σχολή και τεχνοτροπία, εκδηλώνεται, απ' άφορμή τη φύση της, όσο σε καμμιάν άλλη, τέχνη καθαρά. Ότε φως, ότε σκιάδι, ότε σκιά, ότε φωτοσκίαση, ότε χρώμα. Γραμμή, επιφάνεια, κίνηση, ψυχή, όλα ταύτα απλά πάνω στον πηλό ή στο μάρμαρο αποδίδονται, όσο κι αν είναι ή δεν είναι ο τεχνίτης συμβολιστής, μυστικολάτρης ή απλ' άλλο θέλει. Γι' αυτό δεν έπρεπε να δούμε και σ' αυτή τη γλυπτική ακόμη το παράξενο πως ένας Γιαννούλης Χαλεπάς, ο τρελλός μα ο μεγάλος τεχνίτης, ο ποιητής της Κοιμάμενης του Νεκροταφείου, δεν αξιώθηκε μιὰ τέτοια τιμή στα θλιμμένα χρόνια της παντοτινής εξορίας του. Δεν επιμένει ούτε και συζητά κανένας πως ο Φιλιππότης δεν αξίζει το μετάλλιο της αξίας που πήρε, μιὰ φορά που κ' οι δύο τους αυτοί είναι σταθμοί στην ιστορία της εξέλιξης της τέχνης μας και τόσο στενά συνδέονται. Ο Χαλεπάς σαν τελευταίος σταθμός της καλαϊκής αντίληψης για την τέχνη κι' ο Φιλιππότης σαν πρώτος της νέας κατεύθυνσης που πήρε ή τέχνη του Πραξιτέλη. Θάθελα όμως κι' ο Χαλεπάς, ή πιό άρτια εκδήλωση της γλυπτικής τέχνης του τόπου μας, νάν το πάρει. Ή κι' αν εΐταν όρισμένος ο αριθμός των

μετάλλων που δόθηκε, να παραλειφτεί ένας από τους αντιπρόσωπους της μουσικής ή των γραμμάτων, κ. κ. Άννινος έξαφνα, που μπορούσε νάν το πάρει άφου θάγραφε πριν και τα «Παναθήναια» του 1915, για να μη παραβλεφτεί μιὰ δόξα, ο Χαλεπάς. Ο Γιαννούλης Χαλεπάς είναι ο γλύπτης της παλαιάς σχολής, ο γλύπτης όμως που μπόρεσε να μάς παρουσιάσει ένα άρτιο τεχνικό και ποιητικό σύνολο, την Κοιμάμενη. Τόσο ο Φιλιππότης όσο κι' ο Χαλεπάς, άφησαν τα δύο χαρακτηριστικά έργα τους στην κοινή θέα, για να μπορούμε τώρα άπροκάληφτα να μιλήσουμε. Ο Ξυλοθραύτης του Φιλιππότη παρουσιάζει στη σύλληψή του πρώτα πρώτα την ανακρίβεια. Γιατί ότε ο Ήρακλής θά επιχειρούσε να σπάσει ένα ξύλο σαν κι' αυτό. Ο Φιλοππότης, αντίθετα προς το Χαλεπά που εΐτανε ποιητής πιότερο, σά ρεαλιστής και πρώτος μάλιστα στον τόπο μας, πρᾶμα που τονέ τιμά, θέλησε να μάς δείξει την ανατομική του δύναμη. Γι' αυτό ίσως μάς παρουσίασε έναν άνθρωπο που καταβάλλει υπερανθρώπινη προσπάθεια να σπάσει δηλαδή έναν κορμό δέντρου με τα χέρια του. Το πέτυχε; Όλοκληρωτικά όχι. Το πόδι που πατά το ξύλο, κει που στηρίζεται ελο τ' σῶμα του και κεινο που πρέπει ναχει ελη τη μυϊκή ένταση, εΐνε σκεδόν το ίδιο με τᾶλλο που δεν πρέπει να βρίσκεται στην ίδια ένταση της προσπάθειας. Το πρόσωπό του αντίθετα προς ελη την ἄλλη του κίνηση, γελᾷ. Ήτανι σαν ξένο προς το σύνολο. Σ' αυτό δέ φαίνεται ή προσπάθεια. Ποιός όμως μπορεί να παραβλέψει την έξοχη, καμπύλη που σχηματίζει το σῶμα του και τ' ἄλλα σημάδια της ξεχωριστής τέχνης του Φιλιππότη; Ο Χαλεπάς δέ θέλησε ν' ανοίξει καινούριο δρόμο. Δεν εΐταν καινοτόμος. Αυτός ακολουθήσε την τεχνική παράδοση της εποχής. Και μπορεί να πει κανένας πως εΐταν ο τελευταίος μα κι' ο μόνος που ξεχώρισε. Ποιός όμως σοι disant νεωτεριστής θά κατηγορήσει το Χαλεπά, γιατί εΐτανε ρωμαντικός, άφου το έργο που μάς παρουσίασε είναι άρτιο και μεγάλο: Ή δέ βράβεψαν το Χαλεπά γιατί κ' οι ιδύοντες είναι νεωτεριστές! Μήπως αυτό συμβαίνει; Άμποτες να χουμε λόγους νάν το πιστέψουμε! Ο Χαλεπάς μάς φανέρωσε με την Κοιμάμενή του ένα θᾶμα διαφάνειας άρμονίας και γαλήνης. Δέ μπορεί να κριθεί το έργο τούτο σ' ένα άρτιο, κι' ότε το επιχειρούμε. Μπορεί όποιος δεν το πρόσεξε ανακατεμένο μέσα σ' ἄλλα μνημεία του νεκροταφείου, νάν το γυρέψει και νάν το δει. Οι φίλότεχοι Μαικήνες του τόπου μας κει πέρα το εξόρισαν, μέσα στο νεκροταφείο, αντί νάν το πάρουν και νάν το φυλάξουν σά θησαυρό, καθώς κ' ή πολιτεία εξόρισε και τον ίδιο τον ποιητή του σ' ένα χωριό της πατρίδας του, τρελλόνα και δίχως προστασία. Δεν ξέρουμε αν υπάρχει νόμος που άπαγορεύει την άπονομή, παρασῆμου σ' άνθρωπο καθώς είναι και βρίσκεται σήμερα ο Χαλεπάς. Έπρεπε όμως μιὰ θύμηση του ονόματός του να γενεί τουλάχιστο, σήμερα που ή πολιτεία

κηρύχνει τοὺς πρώτους ἀθανάτους, νὰ ποῦμε, τοῦ τό-
που· μιὰ θύμηση μονάχα, πῶς ὁ Γιαννούλης Χαλεπάς
δὲν πέθανε!

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΤΑ ΚΑΛΗΜΕΡΑ ΣΤΙΣ ΣΤΑΝΕΣ

I

Παραμονὴ τῶ Φωτῶνε. Μανιάζει τὸ βοριανέμι.
Γιομάτῃ ἀνεκράτητῃ ξεχύνεται ἡ τραμουντάνα, πέρα
ἀπ' τὸ Γιδοκόρφι, στὴ θάλασσα μὲ βούγκη κι' ἄφρη,
στὸ χωριουδάκι μὲ σοῦριγμα κι' ἀνεμοδαρμό. Τὰ καλ-
ликаτζαρούδια, λές, καὶ τ' ἀγερικὰ πὺν φύγανε στ'
ἀντίκρυσμα τῆς ἀγιαστούρας ἀπ' τὰ σπιτικά, ψηλὰ ἀπ'
τὰ τζάνια, πῶς σέρνουνε τώρα τὸ στεγνὸ, μανιασμένο
τοὺς χορό. Στὰ καλντερίμια τοῦ χωριοῦ, στὰ πέτρινα
πεζούλια τῶν σπιτιῶν, οὔτε ψυχὴ, καὶ τὰ σκυλιά,
ἀκόμα καὶ κεῖνα, τρουπωμένα κάτου ἀπ' τὰ γυρμένα
κάρα. Στὰ σπιτικά τοὺς ὅλοι οἱ χωριανοὶ μαζεμένοι
μπροστὰ στὸ πυρωμένο τζάνι λένε παλιὲς ἱστορίες στὰ
παιδιὰ γιὰ τοὺς καλικάτζαρους καὶ τὶς λάμιες γιὰ τὸ
στοιχεῖο τῆς σπέλας καὶ τὸ φουσατο τοῦ φλομμόνου.
"Ἄλλοι πάλι κουκουλωμένοι κάτου ἀπ' τὶς μάλλινες φλο-
κωτὲς κουβέρτες πολεμᾶνε νὰ λογοκοιμηθοῦνε γιὰ νὰ
μὴν ἀκοῦνε τὸ βοριανέμι πὺν κλαίει—πὺν κλαίει κι'
οὐρλιάζει σὰ λυσσάρικο σκυλί.

"Ὅλα τὰ τζάνια καπνίζουνε. Τοῦφες, τοῦφες,
ξεβγαίνει ὁ καπνὸς μὰ πὺν πολὺ ἀπ' ὅλα, ἀπ' τοῦ κυρ-
πρόεδρου τὸ τζάνι, γιὰτὶ ὁ κύρ-πρόεδρος ἔχει συντρο-
φιὰ στὸ σπίτι του καὶ τὸ τζάνι του καίει-καίει καὶ πυ-
ρώνει ἀπ' τὰ τετραπανωτὰ τὰ πενκοκούτσουρα, κι' ἀπ'
τὰ πολλὰ τὰ σκούνα, γιὰτὶ μπροστὰ στὸ τζάνι γύρα στὸ
χαμπηλὸ σοφρὰ μαζὶ μὲ τὸν κύρ-πρόεδρο τῆς κοινότη-
τας τὸν κύρ Θεοδωρῆ, τὸν τσουλουφάτο, σταυροποδη-
τὰ κάθονται, ὁ κύρ δάσκαλος, ὁ Τάσος ὁ Γκούμας κι'
ὁ Παπᾶς τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ λάμπα τοῦ πετρόλαδου ἀπιθωμένη πίνου στὸ
τραπέζι, ἀνάμειρα σὲ δυὸ γίψινα περιστέρια, θαμπο-
φωτίζει τὴν πλατεῖα κάμαρη, καὶ τὸ σοφρὰ πὺν εἶν'
ἀπιθωμένο τὸ σταρίσιο τὸ ψωμί, τὸ πιάτο μὲ τὸ μέλι
καὶ τὶς μελιτωμένες, τὸ πιάτο μὲ τ' ἀφράτα ἀμύγδαλα,
καὶ τὸ πηλινό κανάτι μὲ τὸ κρασί. Αὐτὰ καθὼς καὶ τὶς
μελωμένες τηγανίτες τᾶχε τοιμάσει ἀπ' τ' ἀπόγεμα ἡ
κυρά-Μόρφω σὰν ὁ ἄντρας τῆς ὁ κύρ-Θεοδωρῆς τῆς
εἶπε πῶς τὸ δειλινὸ θάχει παρέα τὸν καὶ τὸ καὶ νὰ τοὺς
κάνει τηγανίτες καὶ νὰ κατεβάσει ἀπὸ πάνω τὸν γκρά
καὶ τὰ φουσέκια γιὰτὶ σκοπεύουνε νὰ πᾶνε τὸ βραδυνὸ
στὰ κονάκια νὰ ποῦνε, σὰν πάντα, τὰ καλήμερα στοὺς
βλάχους. Ἡ κυρά Μόρφω σκοτώθηκε νὰ τὰ τοιμάσει
καὶ τὸν γκρά νὰ καθαρίσει τοῦ ἀντρός τῆς. Μὰ ἂν κ'
ἡ ὥρα εἶχε προχωρήσει κ' εἶχανε φάει ὅλες τὶς τηγα-
νίτες καὶ κοντεύανε νὰ ξεπατώσουνε ὅλες τὶς μελιτωμέ-
νες, πὺν τοὺς εἶχε γιομίσει τρεῖς φορές τὸ πιάτο, δὲ

σηκώνοντουσαν νὰ φύγουνε κι' αὐτὴ εἶτανε γερόντισσα
κ' ἤθελε νὰ γύρει.

— Δὲ θὰ πᾶτε στὰ κονάκια; ρώτησε σιγά, σιγά.

— Ὅχι μῶν, τῆς ἀπάντησε ξερὰ μὲ τὴ βραχνια-
σμένη του φωνὴ ὁ κύρ-Θεοδωρῆς.

— Μὰ πέρασε ἡ ὥρα! πρόστσεσε φοβισμένα ἡ
κυρά-Μόρφω.

— Ἡρθ' ὁ Γκόσης; ρώτησε ὁ κύρ-Θεοδωρῆς
ἀγριωπά.

— Ὅχι...

— Ἐ, τότε χαλίπωσε τὸ φῶσο πὺν μῆς ἔσκασε
καὶ ρίξε κούτσουρα στὸ τζάνι! γρούλλησε ὁ κύρ-Θεοδω-
ρῆς κατεβάζοντας μιὰ κούπα κρασί.

Ἡ κυρά-Μόρφω ἀνασηκώθηκε. χαμπήλωσε τὸ
φῶς τῆς λάμπας πὺν κάπνιζε, ἔρριξε δυὸ πενκοκού-
τσουρα στὸ τζάνι καὶ ξανασύρθηκε ὡς τὴ γωνιά τῆς
χωρὶς νὰ βγάλει ἄλλα ἀπ' τὸ στόμα τῆς.

Μὰ καὶ τί νᾶλεγε! Γυναίκα αὐτὴ, τῆς ἔπεφτε λό-
γος; Καὶ στὸ ὕστερο, πῶς νὰ φύγουνε ἀλήθεια γιὰ τὰ
κονάκια μιὰ καὶ δὲν εἶχε ῥθει ἀκόμα ὁ Γκόσης; Εἴ-
χανε δίκιο σ' αὐτό. Καλήμερα χωρὶς τὸν Γκόση τὸν
ντραγάτη γενόντουσαν; Δίχως τὸν Γκόση τὸν Αἰγι-
νήτη ποῦῆρε τὰ καλήμερα, ὅσο κανένας ἄλλος, τὰ
«Καλήμερα» τ' Αἰβαλιώτικα πὺν τοῦ τᾶχε μάθει ὄν-
τας εἶτανε παιδιὰ καὶ βρισκίτανε ἀκόμα στὸ νησί ὁ
μακαρίτης ὁ παπούλης του ποῦτ'ανε γέρω-ναυτικὸς καὶ
καὶ τᾶχε ἀκούσει στ' Αἰβαλί τῆς Μικρασίας νὰ τὰ
τραγουδᾶνε! Μόνοι τοὺς νὰ πᾶνε τί θὰ κᾶνανε; Μή-
πως ἔξερνε νὰ τὰ τραγουδήσουνε λεβέντικα μὲ ντρι-
λιες καὶ τσακίσματα καὶ νὰ βαρέσουνε τὴ λύρα; Γιοῦς
θὰ τραγουδοῦσε τὰ καλήμερα, ᾧς εἶναι καὶ τὰ δικὰ
τοὺς, ὁ παπᾶς ποῦῆε ξεμάθει ἀπ' τὰδιόκοπο ψαλτήρι
γιὰ ὁ δάσκαλος πὺν αὐτ' τὶς γραμματικὲς τίποτ' ἄλλο
δὲν ἔξερε; Καὶ ποῦς θὰ χᾶιδευσεν ἀπ' ἀλογίσεις τρέ-
χες δοξάρι πίνου στὴ γλινκόλινη λύρα; Ὁ κύρ-πρόε-
δρος πὺν τὰ ρωζωμένα ἀπ' τ' ἄλλετρι χέρια του δὲν
κουινόντουσαν, γιὰ ὁ κύρ-Κίμος πὺν οὔτε καπνίει
ἀπὸ τετσερέδες δὲν ἔξερε νὰ χτυπήσει;

Εἶτανε ὅμως θυμωμένοι γιὰ τὴν ἄργητα τοῦ
Γκόση κι' ὅλο τὸν στέλνανε στὸ «ροντοδιάλο», μὰ κι'
ὅλο κελιμάρανε ὅταν πίνανε τὸ πιωτί, κι' ὅταν καρφώ-
νανε τ' ἀφράτο μύγδαλο στὸ περούνη καὶ τὸ φέρνανε
βόλτα στὸ πιάτο μὲ τὸ μέλι. Μὰ κείνος πὺν δὲν μπο-
ροῦσε νὰ χωνέψει τὴν ἄργητα τοῦ Γκόση εἶταν ὁ
παπᾶς. Ὁ παπᾶς πὺν σὰν ἀκουσε τὸ δειλινὸ πῶς θὰ
πᾶνε γιὰ τὰ καλήμερα στοὺς βλάχους ὁ κύρ πρόεδρος
κι' ὁ Κίμος, δέχτηκε πρόθυμα-πρόθυμα—χωρὶς νὰ τοῦ
ποῦνε καὶ τίποτα, νὰ τοὺς ἀκολουθήσει γιὰτὶ ἔξερε
πῶς οἱ βλάχοι εἶναι φιλότιμοι καὶ γιὰτὶ ἔτυχε ὁ κύρ-
πρόεδρος μὲ τὸν Κίμο νὰ τοὺς ἔχουνε νοικιάσει
γιὰ βοσκοτόπια τὰ γεροχωράφα πὺν δὲ θὰ σπέρνανε
αὐτὴ τὴ χρονιά, μιὰ πὺν θὰ τᾶφηναν κατὰ τὴ συνή-
θειά τοὺς νὰ ξεκουραστοῦν. Ὁ παπᾶς δὲν τὸ χώνευε
αὐτὸ καὶ συλλογιζότανε: Τί στὴν ὀργὴ τοῦ Κυρίου
δὲν ἔρχεται ὁ Γκόσης, μὴ μᾶς καὶ δὲ θέλει αὐτὸς τ'